

*Головко М.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
відділу біологічної, хімічної та фізичної освіти,
Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна*

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ПІДРУЧНИКА ФІЗИКИ

Одним із ключових напрямів досліджень сучасної теорії і методики навчання фізики є наукове обґрунтування дидактичних засад та процедур розроблення підручників фізики як ключового елемента навчально-методичного забезпечення шкільної фізичної освіти [1, с. 406]. Процес творення підручника є тривалим та багатоетапним і потребує значної концентрації організаційно-педагогічних, матеріально-технічних, науково-педагогічних ресурсів. Тож підручник фізики як кінцевий продукт є узагальненим результатом процесу творчої діяльності науковців, методистів та педагогічних працівників, до якого долучені безпосередні його користувачі, батьки та різні державні інституції.

Сучасний підручник фізики із носія змісту навчання, який відображає основи фізичної науки на відповідному освітньо-віковому рівні, перетворюється на ефективний інструмент розвитку особистості здобувача освіти, формування та розвитку предметної й ключових компетентностей. Тож постійно зростають і суспільні вимоги до нього. Це, своєю чергою, актуалізує доцільність узагальнення історико-методичного досвіду, напрацьованого вітчизняною методичною думкою, а також його інтерпретації у контексті пошуку механізмів удосконалення процесу підручникотворення з фізики.

Сучасний підручник фізики розглядається нами як поліфункціональний інструмент, що забезпечує досягнення дидактичних цілей та є стрижневим складником методики компетентісно орієнтованого навчання. Він реалізує ідею конкретизації на рівні цільових настанов компонентів предметної (відповідні знання, уміння, навички та ціннісні орієнтації, що формуються у процесі навчання) та внеску у формування ключових компетентностей (комунікативної, математичної, цифрової, екологічної грамотності та здорового способу життя тощо), а також є засобом їхнього формування, виявлення та оцінювання. Для педагогічного працівника підручник стає інструментом реалізації педагогічної технології, зорієнтованої на очікувані результати навчання, та забезпечувати можливість актуалізації навчальної проблеми, мотивації пізнавальної активності здобувачів освіти, організації диференційованого навчання фізики [2].

Однією з важливих особливостей сучасних підручників фізики є орієнтованість їхнього змісту та методичного апарату на формування діяльнісного складника предметної та ключових компетентностей. Розгортання активної пошукової науково-пізнавальної діяльності здобувачів

освіти як умова розвитку їхніх дослідницьких і творчих здібностей, забезпечується, зокрема, й у процесі виконання навчальних проєктів [3].

Дидактично доцільним є формування комплектів, що включають створені за єдиною концепцією підручник, робочий зошит учня, зошити для лабораторних робіт та тематичного оцінювання. Для профільної школи такий комплект може бути дворівневим та складатися, наприклад, із підручника-довідника (реалізує зміст курсу фізики, визначений програмою) та варіативних додатків до нього (посібників, що реалізують зміст окремих спеціальних курсів або навчальних модулів). Основними принципами його побудови можуть стати інтеграція та диференціація наукових знань. Важливою тенденцією сучасного підручникотворення з фізики є і його переорієнтація з предметної на ключові компетентності. Підручник фізики проєктується як засіб формування науково-природничої компетентності, інтеграції складників природничої освітньої галузі [4].

Важливим чинником, що стимулює посилення уваги до проблеми сучасного підручника фізики, є високі очікування та суспільний запит на якісну навчальну книгу. Отже, одним із пріоритетних напрямів досліджень теорії і методики навчання фізики є наукове обґрунтування системи дидактичних вимог до сучасного підручника як відображення еволюції та прогресивних тенденцій розвитку світової й української методичної думки з фізики.

Ключові слова: підручник фізики; тенденції підручникотворення; предметні та ключові компетентності.

Література:

1. Головка М. В., Становлення та розвиток теорії і методики навчання фізики в Україні (40-і роки XVII ст. – 30-і роки XX ст.) : монографія. Київ, Україна : Педагогічна думка, 2020.
2. Головка М. В., «Підручник як основа методичної системи компетентісно орієнтованого навчання фізики в гімназії», *Проблеми сучасного підручника* : зб. наук. праць, вип. 20, с. 62–74, 2018.
3. Головка М. В., «Навчальні проєкти в курсі фізики гімназії та їх реалізація засобами сучасного підручника як складник методики компетентісно орієнтованого навчання», *Проблеми сучасного підручника* : зб. наук. праць, вип. 23, с. 56–67, 2019.
4. Засєкіна Т. М., «Концептуальні засади розроблення підручників з фізики для основної і старшої школи», *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету*, вип. 21, с. 240–244, 2015.